

Geld is een wrede god

Vanavond gaat in NTGent *Underground* in première, een voorstelling van Johan Simons gebaseerd op een nieuwe tekst van de Oostenrijkse Nobelprijswinnares Elfriede Jelinek. Het is een grimmige komedie over de crisis en het effect van geld op het menselijke denken. Simons geeft uitleg bij het maatschappelijke onbehagen dat uit tekst en voorstelling spreekt.

JOHAN SIMONS
meent dat de markt iedereen verziekt, van beursgoeroe tot arbeider
Johan Simons is artistiek directeur van NTGent

Een bank stichten is even erg als een bank beroven. Het is een citaat van Bertolt Brecht waar ik tegenwoordig weer vaak aan moet denken. Elke week lees je wel een bericht over bankiers die wegwandelen met miljoenen euro's aan oprotpremies in hun zak. Of over voormalige bestuursleden die klagen dat zij ook slachtoffer zijn geworden van de kredietcrisis: we zijn de helft van ons fortuin kwijt, we hebben nog maar vijftig miljoen! Ziek word ik ervan, woedend ook.

Toen Koen Tachelet, een van mijn dramaturgen, eind vorig seizoen kwam aanzetten met een nieuwe theatertekst van Elfriede Jelinek, een stuk over een financieel schandaal in Oostenrijk, heb ik geen dag getwijfeld. Dit moest de openingsproductie worden van ons nieuwe seizoen bij NTGent. De tekst van Jelinek is één lange tirade, een parodie op het systeem van hebzucht dat aan de oorzaak ligt van de huidige crisis. Een crisis die wat mij betreft niet alleen doorgedrongen is tot ons banksysteem of onze economie, maar ook tot ons denken.

De markt heeft ons allemaal verziekt, van beursgoeroe tot arbeider. Daags na de beruchte Fortisaandeelhoudersvergadering in Gent las ik in de krant een interview met een simpele meca-

niciën die was ontslagen en zijn volledige ontslagpremie had geïnvesteerd in Fortisaandelen. Hij was alles kwijt. Iedereen heeft geloofd in de mysterieuze ver-

het systeem dat hen onderdrukt. Dan schrijf ik ook tegen hen." Het klinkt hard. Jelinek is superradicaal. Die radicaliteit is nodig vandaag. We moeten het systeem in vraag durven te stellen, en de manier waarop wij in dat systeem functioneren. De economische markt is weer volop in haar gewoontes hervallen. Slogans van banken en bedrijven blijven appelleren aan de hebberigheid van hun klanten, winst maken is meer dan ooit belangrijk.

Elfriede Jelinek laat in haar theatertekst geen enkele uitweg voor de mens, toch niet binnen ons huidige systeem. Bankiers en beleggers zijn ongeneeslijk besmet met het virus van het kapitalisme. Op het ogenblik dat dat systeem op zijn eigen grenzen botst en crasht, verrijst er een nieuw slag kapitalisten: nog meedogenlozer, arroganter,

binnen waarin zelfredzaamheid ieders grootste zorg wordt.

Net zoals Jelinek kan ik uiterst pessimistisch zijn over de toekomst van onze samenleving en de rotte pijlers waarop die gebaseerd is. Over de mens zelf ben ik niet pessimistisch. Ik blijf geloven in de kracht van wat er tussen mensen kan ontstaan. In de kracht van de creativiteit ook. Tijdens de repetities geniet ik oprecht van de intelligentie van mijn acteurs en van Jelinek, die er met haar prachtige, speelse tekst in slaagt om het denken van de hedendaagse mens vorm te geven. Ook al heeft dat denken veel met afasie te maken, een taalstoornis waarbij je wel iets begrijpt, maar niet kunt uitleggen.

Grieks drama

De zielige bekrompenheid van de hedendaagse kapitalist krijgt bij Jelinek de allure van een Grieks drama. De kleine belegger wordt uitgebeeld als Hercules. Die voert twaalf werken uit om zijn status als halfgod te bewijzen, maar moordt daarna zijn gezin uit, verblind door waanzin.

Jelinek koppelt in haar tekst de tragedie van Hercules met een waar gebeurd Oostenrijks familiedrama, waarin een failliete kleine belegger zijn familie ombracht met een bijl, naar eigen zeggen om hen te behoeven voor de schaamte van het verlies. Haar conclusie is ongenadig en alarmerend. In ons systeem zijn alle emoties gekapitaliseerd. Niets bestaat nog buiten de kring van het kapitalisme. Elk gevoel heeft de waarde van een beursgenoteerd aandeel. En verliezen moeten worden uitgewist. Geld is een wrede god, zelfs voor zijn trouwste aanbidders. Geld is de enige god die vandaag nog bestaat; er valt buiten zijn kaders eenvoudig niet te denken en te leven.

Elfriede Jelinek is superradicaal. Die radicaliteit is nodig vandaag. We moeten het systeem in vraag durven te stellen, en de manier waarop wij in dat systeem functioneren. De economische markt is weer volop in haar gewoontes hervallen

meerdering van zijn geld. Iedereen waande zich een potentiële rijke. "Wij gelukkigen, de armen mogen dan wel arm blijven, wij armen worden nu rijk!", staat er in de tekst van Jelinek. Een prachtige zin, een scherp beschreven ziektebeeld.

Hebberigheid

"Ik neem het in mijn werk op voor de slachtoffers van het systeem", zegt Jelinek in een interview met Arnon Grunberg. "Tot ze zelf medeplichtig worden aan

onmenselijker. Ze zien eruit als mensen, maar dat zijn ze niet. Het zijn gieren. Het kan ze niks schelen dat de wereld naar de kloden gaat, het enige wat ze willen zijn de laatste restjes vlees.

We zijn in een tijd van pure waanzin aanbeland. De overheid heeft de banken gered om onze economie niet volledig in elkaar te laten storten. De banken verrijzen als een feniks uit hun as. De overheid moet vervolgens besparen op nieuwe energie, op gezondheidszorg, op cultuur, op onderwijs. We treden een wereld